

โครงการจัดระบบการปลูกข้าว

ข้าว เป็นพืชอาหารหลักและเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าว 65 – 67 ล้านไร่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน 3.7 ล้านครัวเรือน สามารถผลิตข้าวและส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมข้าวหลายล้านครัวเรือน ในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลได้มีโครงการประกันรายได้เกษตรกร ซึ่งเชื่อว่าสามารถสร้างรายได้หรือให้ผลตอบแทนในการทำงานสูงมากขึ้น เป็นสาเหตุทำให้ต้องมีการใช้น้ำต้นทุนในอนาคตของแต่ละปีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ซึ่งการปฏิบัติของเกษตรกรในการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ขาดแคลนน้ำรุนแรงมากขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้น การที่เกษตรกรไม่ได้มีการพักดินทำให้เกิดการระบาดของข้าววัชพืช โรคและแมลง ส่งผลให้ผลผลิตข้าวลดลงหรือเสียหายจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ นอกจากนี้ การปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องยังทำให้มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีมากขึ้นจนก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศน์ในนาข้าวในระยะยาว

ตัวอย่างความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องที่ปรากฏผลให้เห็นอย่างชัดเจนคือการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคข้าวเตี้ย และโรคใบหงิกในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่างอย่างรุนแรงในปี 2552 ต่อเนื่องถึงปี 2553 ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้าง สร้างความเสียหายให้กับผลผลิตข้าวของประเทศไทยเป็นปริมาณมาก ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบจากการระบาดดังกล่าว และหามาตรการป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นอีก ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับคณะรัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้เร่งรัดดำเนินการโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำระบบการปลูกข้าวเพื่อกำหนดแผนและมาตรการดำเนินงาน เพื่อผลักดันให้มีการปรับระบบการปลูกข้าว โดยกำหนดช่วงระยะเวลาการปลูกข้าวให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่เศรษฐกิจ และสังคม และกำหนดแนวทางสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวได้มีส่วนร่วมและตัดสินใจในการปฏิรูประบบการปลูกข้าว และพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ระบบการปลูกข้าวแบบใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดระบบการปลูกข้าวเพื่อแก้ไขปัญหาจากสภาพการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการปลูกข้าวไม่พร้อมกันในบริเวณพื้นที่เดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันได้ปรากฏอย่างชัดเจนว่า ก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่องทั้งในด้านการบริหารจัดการน้ำ การใช้น้ำของประเทศ การระบาดของศัตรูข้าว ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ระบบนิเวศน์ในนาข้าวเสียความสมดุล รวมทั้งคุณภาพข้าวในภาพรวมของประเทศลดต่ำลง แต่ในการจัดระบบครั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย จึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และจัดให้มีการชดเชยสิทธิประโยชน์บางส่วนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรให้ความร่วมมือ และปฏิบัติตามระบบการปลูกข้าวแบบใหม่ ซึ่งกำหนดช่วงเวลาปลูกข้าวให้สอดคล้องกับการจัดสรรน้ำชลประทาน รวมทั้งให้มีช่วงเวลาการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ตลอดจนมีช่วงเวลาที่เป็นไปได้ สำหรับการเพาะปลูกพืชหลังนา โดยกำหนดให้มีระบบการปลูกข้าวใหม่ เป็น 4 ระบบ ดังนี้

(1) ระบบที่ 1 ได้แก่ ข้าวนาปี – ข้าวนาปรัง – พืชหลังนา จากการศึกษาพบว่าในเบื้องต้นเหมาะสมสำหรับพื้นที่นาในจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุทัยธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง นครนายก ฉะเชิงเทรา ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และเพชรบุรี

(2) ระบบที่ 2 ได้แก่ ข้าวนาปี – ข้าวนาปรัง – เว้นปลูก จากการศึกษาพบว่าในเบื้องต้นเหมาะสมสำหรับพื้นที่นาในจังหวัดนครสวรรค์ ชัยนาท ลพบุรี ปทุมธานี นนทบุรี และนครปฐม

(3) ระบบที่ 3 ได้แก่ ข้าวนาปี – พืชหลังนา – ข้าวนาปรัง จากการศึกษาพบว่าในเบื้องต้นเหมาะสมสำหรับพื้นที่นาในจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุทัยธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง นครนายก ฉะเชิงเทรา ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และเพชรบุรี

(4) ระบบที่ 4 ได้แก่ ข้าวนาปี – เว้นปลูก – ข้าวนาปรัง จากการศึกษาพบว่าในเบื้องต้นเหมาะสมสำหรับพื้นที่นาในจังหวัดนครสวรรค์ ชัยนาท ลพบุรี ปทุมธานี นนทบุรี และนครปฐม

ทั้งนี้ แต่ละจังหวัดสามารถที่จะพิจารณาปรับเปลี่ยนที่จะเลือกระบบการปลูกข้าวได้ตามที่คณะกรรมการในระดับพื้นที่เห็นว่าเหมาะสม และในระบบการปลูกข้าวที่มีข้าวเป็นพืชหลักในพื้นที่ 22 จังหวัด จะมีการศึกษาและส่งเสริมการปลูกพืชหลังนาหรือพืชปุ๋ยสดที่มีความเป็นไปได้ทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ และเศรษฐกิจสังคม เพื่อเป็นทางเลือกแก่เกษตรกร โดยพืชหลังนาที่ภาครัฐจะส่งเสริมได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน และข้าวโพดฝักอ่อน ส่วนพืชปุ๋ยสดได้แก่ ถั่วพราง ถั่วพุ่ม ถั่วมะแฮะ โสนแอฟริกัน และปอเทือง ซึ่งเกษตรกรสามารถเลือกให้เหมาะสมกับความรู้ ความชำนาญ และพื้นที่ของตนได้ต่อไป

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว โทร 0-2561-2528 และ0-2561-1497